

УДК 371.12

ГАННА НАЗАРЕНКО

Харківська медична академія післядипломної освіти

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ГУМАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Стаття розкриває окремі аспекти управління процесом гуманізації навчання науково-педагогічних працівників, зорієнтовані на світову гуманістичну тенденцію, перехід до нової гуманістичної парадигми системи післядипломної освіти. Аргументовано чинники необхідності перегляду пріоритетів управлінської діяльності у процесі навчання дорослих на засадах гуманізму. Розкрито специфіку управління процесом гуманізації післядипломного навчання, перехід від традиційної до гуманістичної моделі навчання, побудову варіативного змісту, оновлення організаційних форм відповідно до запитів та досвіду фахівців, пошук активних методів, діалогізації взаємодії з дорослою аудиторією, застосування гуманістично-орієнтованих технологій тощо.

***Ключові слова:** управління, післядипломна педагогічна освіта, готовність викладачів, процес гуманізації навчання, андрагогічні принципи навчання*

Постановка проблеми, її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. На початку ХХІ століття перед педагогічною спільнотою постало завдання переорієнтації мети і завдань післядипломного навчання науково-педагогічних працівників, пошук нових педагогічних систем, технологій, розвиток авторських моделей педагогічної діяльності, орієнтованих на світову гуманістичну тенденцію. Суттєві зміни відбулися у методології безперервної освіти, післядипломної педагогічної освіти: традиційні парадигми

управління процесом навчання науково-педагогічних кадрів поступають місцем новим, які ґрунтуються на гуманістичному, компетентнісному, андрагогічному, технологічному, персоналізованому та інших підходах.

Гуманістичну спрямованість змісту, форм, методів та технологій навчання розглядаємо як пріоритетну методологічну засаду філософії та педагогіки управління процесом гуманізації навчання науково-педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти. Концептуальні положення управління процесом гуманізації навчання у системі післядипломної педагогічної освіти відображені в основних нормативно-законодавчих та стратегічних державних документах, у яких простежуються тенденції до гуманізації та гуманітаризації педагогічної освіти, спрямовані на викладача як суб'єкта інноваційних перетворень в освітній галузі. Звідси, вирішальну роль в управлінні процесом гуманізації навчання науково-педагогічних працівників відводиться викладачу, а гуманізм і компетентність стають професійно значущими його якостями.

Орієнтація на гуманістичні цінності та світові стандарти, демократичні перетворення, інтеграція у світову культуру – якісно нові риси освіти [5, с.6] висувають нові вимоги до управління освітою, зокрема до управлінської діяльності процесом гуманізації навчання фахівців у системі післядипломної освіти. Отже, ефективність модернізаційних процесів, ініційованих на державному рівні, значною мірою визначається теоретико-методологічною та технологічною готовністю викладачів закладів післядипломної освіти до управління процесом гуманізації навчання науково-педагогічних працівників.

Разом із тим, визначені у цих документах завдання потребують розв'язання низки наукових і практичних проблем, однією з яких є проблема розробки педагогічних умов, принципів, технологій управління процесом гуманізації навчання науково-педагогічних працівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми. Різні напрями наукових пошуків та обґрунтування гуманістичного, людиноцентристського підходу до навчання досить активно розробляються відомими вітчизняними та зарубіжними науковцями та практиками (А. Алексюк, Ш. Амонашвілі, Ю. Бабанський, В. Беспалько, І. Бех, Б. Гершунский, І. Якиманська та ін.); проблемні питання філософії гуманізму у контексті загальної філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В.Кремень, А.Кузнецов, В.Лутай, А.Лігоцький); теоретико-методологічні засади управління процесом навчання у системі післядипломної педагогічної освіти (Л. Даниленко, Г. Єльнікова, О. Касьянова, В. Луначек, В. Маслов, В. Олійник, В. Пікельна, З. Рябова, Т. Сорочан, Є. Хриков); моделювання гуманістичної парадигми освіти, її роль у процесі гуманізації взаємин усіх учасників педагогічного процесу (аксіологія освіти); (О. Газман, О. Киричук, С. Максименко, І.Прокопенко, О. Савченко, О. Сухомлинська, Г.Троцько та ін.); гуманістична парадигма освіти – особистість викладача (Г.Балл, В.Сластьонін, В. Семиченко, Е.Шиянов та ін.).

Проте, згадані праці порушують тільки окремі питання гуманізації навчання у системі післядипломної педагогічної освіти. Незважаючи на значну кількість відображених у них суджень, точок зору, підходів, слід зазначити, що ще бракує дослідження управління процесом гуманізації післядипломного навчання науково-педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти.

Аналіз наукових розвідок вітчизняних та зарубіжних учених (В. Бондарь, Ю. Кулюткін, С. Змеєв, В. Олійник, Н. Протасова, Є. Хриков та ін.) управління процесом гуманізації навчання дорослих, якими є науково-педагогічні працівники, свідчить про зростання значимості післядипломної освіти для окремої особистості; про те, що післядипломне навчання фахівців має свою специфіку, яка обумовлена особливостями тих, хто навчається; про звернення вчених до андрагогічних принципів навчання.

Мета статті – розкрити окремі аспекти управління процесом гуманізації навчання науково-педагогічних працівників відповідно до вимог сучасності, що передбачають зміну методологічної платформи та перехід до нової парадигми у системі післядипломної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження та обґрунтування отриманих результатів. Необхідність перегляду пріоритетів управлінської діяльності у процесі навчання дорослих у

системі післядипломної педагогічної освіти можна аргументувати такими чинниками: по-перше, системні трансформації в національній освітній галузі, пов'язані з реалізацією ідей гуманістичної педагогіки, передбачають зміну методологічної платформи, перехід до нової парадигми освіти, розбудову післядипломної педагогічної освіти на гуманістичних і демократичних засадах.

По-друге, у системі післядипломної педагогічної освіти трансформації зумовлені необхідністю реалізації принципів неперервності, інформатизації, гуманізації, орієнтацією на андрагогічні принципи управління процесом гуманізації навчання, тоді як традиційна авторитарна модель навчання, переважно, базується на репродуктивному підході, на універсальності навчальних програм, примусовості навчання, фронтальному спілкуванні, трансляції форм і передачі інформації викладачем пасивним слухачам.

По-третє, динамізм розвитку суспільства на засадах ринкових відносин спричинив зміну світогляду, суспільної й індивідуальної свідомості людини, призвів до негативних тенденцій у професійній орієнтації фахівців, а тому це потребує наукового осмислення й визначення шляхів, методів і форм, засобів продукувати прогресивні гуманістичні зміни у культурі, соціумі та освіті та в управлінні процесом гуманізації післядипломного навчання науково-педагогічних працівників.

Водночас, здійснений аналіз якості стану управління процесом гуманізації навчання дорослих у післядипломних закладах освіти, у більшості випадків, свідчить про його недостатньо високий рівень, про численні спроби, здебільшого успішні, наблизитися до розкриття окремих її складових. На нашу думку, це зумовлено традиційними стереотипами мислення, недостатньою професійною компетентністю та неготовністю керівників, викладачів закладів післядипломної педагогічної освіти до управління процесом гуманізації навчання, відсутністю системного підходу до організації процесу навчання на гуманістичних засадах. Все більш відчутним стає брак педагогічно цілеспрямованої організації гуманістичної моделі навчання, яка дає можливість урахувати професійні потреби кожного фахівця.

Зупинимося на окремих особливостях управління процесом гуманізації навчання дорослих. Із точки зору на означену проблему, вважаємо за необхідне розкрити одне із фундаментальних понять дидактики – «навчання», яке до цього часу не має єдиного трактування. Стосовно навчання у вищій школі його розглядають як цілеспрямований процес передачі засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини (С. Гончаренко); цілеспрямована взаємодія викладача і студента, у процесі якої здійснюється формування ціннісного і творчого ставлення до оточуючої дійсності, відбувається загальний розвиток (В. Лозова); навчання у системі підвищення кваліфікації розглядають як співтворчість викладачів і слухачів (А.Сущенко). Більшість науковців вважають, що навчання – двосторонній процес, який включає дві нерозривно пов'язані діяльності – це діяльність викладача, тобто викладання, та діяльність того, хто навчається – учіння (Б.Лихачов, С.Змеєв, Г. Коджаспірова та ін.). У Міжнародній стандартній кваліфікації освіти (МСКО) у ст. 9 поняття «учіння» визначається як будь-яке поліпшення в поведінці, інформації, знаннях, розумінні, ставленні, цінностях та вміннях. В Українському педагогічному словнику учіння характеризується як цілеспрямований процес засвоєння знань, оволодіння різноманітним суспільним досвідом у його узагальненому вигляді. Аналогічно поняття «учіння» розглядається як тезаурус для освітніх систем у Європі. У словнику з педагогіки учіння трактується як особливим чином організоване пізнання; пізнавальна діяльність тих, хто навчається, направлена на оволодіння сумою знань, умінь і навичок, способів навчальної діяльності [2, с.367].

Аналіз різних визначень дає підставу виокремити ключове слово, що об'єднує погляди різних авторів на навчання – це поняття діяльність, завдяки якій людина існує, взаємодіє із соціумом, впливає на природу, людей, розвивається. Отже, навчання стає основним видом діяльності людини, способом її існування, супроводжує людину майже все життя. Звичайно, навчальна діяльність зумовлена низкою чинників, що, безумовно, впливають на характер, принципи організації, але перш за все, вона визначається антропологічними, тобто фундаментальними даними наук про людину, які мають суттєві відмінності у різному віці.

Зміна методології освіти, а також освітньої парадигми змушує науковців і практиків активізувати пошук оптимальних умов для організації двостороннього процесу взаємопов'язаних діяльностей: викладання, управління навчальною діяльністю (учіння), тобто взаємодії тих, хто навчає, і тих, кого навчають. [3, с.112].

Відтак, управління процесом гуманізації навчання педагогічних працівників на нових, гуманістичних теоретико-методологічних засадах вимагає: розробки варіативного змісту навчання, оновлення організаційних форм відповідно до запитів та досвіду фахівців, пошуку активних методів, діалогізації взаємодії з дорослою аудиторією, розробку та застосування гуманістично-орієнтованих технологій тощо [4, с.99]. У зв'язку з цим, управління процесом гуманізації післядипломного навчання стає більш гнучким, відкритим, варіативним, зорієнтованим на особистість кожного фахівця, що відповідає тенденціям гуманізації сучасної освіти взагалі. Стратегією управління процесом гуманізації навчання у системі післядипломної освіти має стати гуманістичний зміст, спрямований на досягнення оптимального поєднання потреб та інтересів науково-педагогічних працівників відповідно до сучасних соціально-ринкових умов. Гуманізація освітнього простору передбачає зміщення акценту в ідеології й практиці післядипломної педагогічної освіти на повагу до людської гідності, підвищення рівня компетентного професіоналізму. На нашу думку, в основу управління процесом гуманізації навчання покладено ідеї гуманізації та особистісної спрямованості навчання, які потребують переходу від традиційної до гуманістичної моделі взаємодії, що дає можливість урахувати особистісний потенціал кожного фахівця. Таким чином, управління процесом гуманізації навчання науково-педагогічних працівників розглядаємо як таке, що забезпечує ефективні умови для самовизначення, самореалізації, саморозвитку, позитивний психоемоційний клімат під час навчання, довіру між викладачем та слухачем; передбачає діалогічні та інтерактивні методи суб'єкт-суб'єктної взаємодії; стимулює та підтримує професійне зростання та самоосвіту фахівців.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Традиційна система післядипломної педагогічної освіти у тому вигляді, в якому вона до цього часу існує, себе вичерпала і повинна перейти у якісно новий стан відповідно до вимог сучасності. Сподіваємось, що управління процесом гуманізації навчання науково-педагогічних працівників сприятиме цьому процесу, коли провідна роль належить фахівцю, а він сам прагне до самореалізації, самостійності, самоуправління; життєвий, професійний соціальний досвід стає джерелом для навчання як для викладача, так і для слухача; коли процес навчання будується як гуманістична взаємодія рівноправних партнерів на різних його етапах, від планування до корекції.

Проведене дослідження щодо управління процесом гуманізації навчання у системі післядипломної педагогічної освіти свідчить, що означена проблема є дискусійною та потребує подальших наукових розвідок щодо розробки педагогічних умов, принципів, технологій управління процесом гуманізації навчання науково-педагогічних працівників.

Список використаних джерел

1. Грицюк Б. Ідеї гуманізму в управлінській педагогіці / Б. Грицюк // Рідна школа.- 1999. - № 7-8. - С. 6.
2. Коджаспирова Г.М. Словарь по педагогике / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. - М.: ИКЦ «Март»; Ростов н / Д: Издательский центр «Март», 2005. - 448 с.
3. Касьянова О.М. Моделювання діяльності фахівця : підручник. / О.М. Касьянова, О.С. Пономарьов, Х.:НТУ «ХПІ». - Харків: Видавництво ФОП Тагаєв П.О., 2011. - 236с.
4. Назаренко Г.І. Гуманізація навчального процесу на курсах підвищення кваліфікації вчителів / Ганна Іванівна Назаренко // Теорія та методика навчання та виховання : зб. наук. праць / за ред. А.В. Троцько. - Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2009. - Вип. 23. - С. 97 - 107.
5. Сорочан Т.М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика : монографія / Т. М. Сорочан. - Луганськ: Знання, 2005. - 384с.

Стаття надійшла до редакції 04. 02. 2015 р.

НАЗАРЕНКО А.

Харьковская медицинская академия последипломного образования

УПРАВЛЕНИЕ ПРОЦЕССОМ ГУМАНИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ В СИСТЕМЕ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Статья раскрывает некоторые аспекты управления процессом гуманизации обучения научно-педагогических работников, ориентированные на мировую гуманистическую тенденцию, переход к новой гуманистической парадигме системы последипломного образования. Аргументированы факторы необходимости пересмотра приоритетов управленческой деятельности в процессе обучения взрослых на принципах гуманизма. Раскрыта специфика управления процессом гуманизации последипломного обучения, переход от традиционной гуманистической модели обучения, построение вариативного содержания, обновления организационных форм в соответствии с запросами и опытом специалистов, поиск активных методов диалогизации взаимодействия со взрослой аудиторией, применение гуманистически ориентированных технологий и др.

***Ключевые слова:** управление, последипломное педагогическое образование, готовность преподавателей, процесс гуманизации обучения, андрагогический принцип обучения*

NAZARENKO A.

Kharkiv medical Academy of postgraduate education

PROCESS MANAGEMENT HUMANIZATSYY SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL LEARNING OF EMPLOYEES IN THE SYSTEM POSLEDYPLOMNOHO EDUCATION

The article covers some aspects of the management process of humanization of scientific and pedagogical staff training, focused on the world of humanistic trend, the transition to a new humanistic paradigm of postgraduate education. It is argued factors revising the priorities of the management activities in the process of adult education based on the principles of humanism. It is showed the specific of management process of humanization of postgraduate education, the transition from the traditional to the humanistic model of education, building of varied content, update of organizational forms according to the needs and experience of specialists, search of active methods, dialogization of interaction with an adult audience, the use of humanistically-oriented technologies etc.

***Keywords:** management, postgraduate pedagogical education, willingness of teachers, the process of humanization of education, andragogical principles of education*